

Llengua i poder

JOAN MARTÍ I CASTELL *Universitat Rovira i Virgili -
Institut d'Estudis Catalans*

RESUM: Es planteja la dificultat de preveure el futur d'una llengua, si no es considera el seu poder que és el reflex del que té el grup de què és pròpia. El català en la situació sociopolítica actual no podrà sobreviure, encara menys perquè el procés de mundialització incideix negativament en la seva projecció internacional.

PARAULES CLAU: competència lingüística, conflicte lingüístic, estatus lingüístic, imperialisme lingüístic, monolingüisme oficial

ABSTRACT: The article raises the difficulty of predicting a language's future without taking into account its power, which simply reflects that of the group that speaks it. The Catalan language will not be able to survive in the present socio-political situation, all the less so in view of the negative impact of the globalization process on its international projection.

KEYWORDS: language competence, language conflict, language status, social status, language imperialism, official monolingualism.

El concepte *poder* es pot entendre bàsicament des de dos punts de vista: el que aparentment no implica sortir de la individualitat perquè s'identifica amb el concepte *facultat* (*Jo puc fer això o això altre*) i el que el defineix com un acte de domini que s'exerceix damunt d'alguó o d'alguna cosa.

Totes dues interpretacions coincideixen, però, en el fet que és una condició decisiva en l'activitat humana, fins al punt que la història s'explica com el resultat de les possibilitats –noti's que *possible* és un derivat de *poder*– d'allò que ha semblat necessari.

Això, que és clar quan ens referim genèricament als homes, no ho és tant quan ho apliquem a fenòmens particulars que els afecten. Fins fa relativament poc temps no era habitual de parlar de conflictes lingüístics, perquè s'oblidava, no sempre ingènuament, que les llengües són un patrimoni capital tant en la construcció dels models socials com en llur desmembrament. La diversitat de parles implica oposicions, que generen tensions proporcionals al rang de què gaudeixen; i això val sia per a llengües diferents, sia per a les variants dialectals d'una mateixa llengua. Consegüentment, qualsevol idioma, d'una banda, pateix les friccions internes entre les

variants pròpies (que vol dir també entre els qui les usen) i, de l'altra, les dels altres idiomes amb els quals es disputa l'hegemonia.

Quant al català, considerat com a sistema, té els xocs dialectals que tots coneixem. Considerat com a llengua unitària, en té amb la resta de llengües existents: especialment amb el castellà, el francès o l'italià per raons politicoadministratives, que són les més greus i amenaçadores, però que, això no obstant, no obvien la competència amb l'alemany, amb el xinès, amb el rus, etc. i... és clar, amb l'anglès; competència amb les altres llengües que, a diferència d'altres societats que viuen en la normalitat de la llengua pròpia, nosaltres hem oblidat una mica o molt (llevat de la que es produeix amb l'anglès), perquè tenim la prioritat de la preocupació pel domini castellà, francès o italià, el domini que ens pot fer perdre més fàcilment la identitat.

Per a la sociolingüística, el contacte de llengües és una de les qüestions de més interès, ja que obliga, per exemple, al plantejament del bilingüisme (fals entre nosaltres, però que va bé al poder més fort perquè difumina el nostre, de poder, que deixa d'ésser del tot nostre, per a passar a ésser part del seu); o obliga a referir-se al plurilingüisme (generalment plantejat als Països Catalans cínicament sota l'empara de la importància del coneixement de les llengües, però en el fons igualment tendent a la neutralització de la força de la llengua catalana enfront de l'anglesa o d'altres); o obliga a subratllar la diglòssia (instrumentalitzada per a reduir el prestigi del català enfront d'una llengua especialment potent com el castellà), etcètera.

En la lluita pel poder amb relació a les llengües, el fenomen de la minorització és una tàctica eficaç, basada en la idea superficial i incorrecta de la quantitat de parlants i supeditant-hi la concepció natural dels idiomes: tots són iguals, com són iguals totes les cultures, al marge de si són pròpies de comunitats grans o petites. De més a més, s'amaga que en realitat hi ha molt poques llengües amb un gran nombre de parlants –com el xinès, el rus, etc.– i que un idioma amb més de 5 milions de parlants és objectivament o relativament una llengua diguem-ne de mida normal. La manipulació dels fets i la reiteració de l'engany generen la interiorització per part dels ciutadans d'una quantitat molt considerable de països que formen part d'una comunitat petita, d'una cultura petita, que parlen una llengua petita... i d'ací a la convicció acrítica que són comunitats, cultures, llengües, de segona o tercera categoria. S'acaba fent creure que insistir en llur defensa és província, curt de mires, estúpidament pretensions, inútilment costós. És clar que qui defensa el principi de la quantitat posa el llistó allà on li interessa. Si les raons en la classificació i qualificació de les llengües haguessin d'ésser solament pragmàtiques, per coherència arribaríem sempre a la defensa inversemblant d'una única llengua universal: la més nombrosa o, si de cas, una d'artificial que construïssim de bell nou per a tothom. Entre els catalans, fins i tot entre els catalans del Principat, encara que hom afirmi que ja no existeix la diglòssia, perquè la llengua pròpia no es considera llengua B respecte

a una llengua A, que seria la castellana, el procés de minorització ha calat i funciona amb èxit. Estic segur que en una enquesta entre nosaltres mateixos sobre si el català és igualment important que el francès, que l'anglès, que l'alemany... les respostes ens sorprendrien: només cal veure què fa l'Administració catalana en el tractament del català com a llengua apta per a la investigació respecte a l'anglès.

(Obro un parèntesi. En una ocasió, l'expresident del govern central espanyol Adolfo Suárez va afirmar que és absurd i impossible pensar a explicar les ciències més «dures» en llengua catalana.

Hi va haver una reacció irada dels catalanoparlants, especialment dels universitaris i investigadors. Què es pensava que era, la llengua catalana?

En la lluita antifranquista havíem esmerçat esforços molt costosos perquè el català entrés a la universitat. Després de la mort de Franco, lluitàrem durament perquè les classes s'hi fessin en català i especialment que les tesis doctorals i els treballs de recerca es redactessin en català.

Doncs bé, sobtadament, això s'ha acabat. Ara sembla que toca defensar que les tesis es redactin en anglès; que les classes es facin en anglès; que l'alta recerca es publiqui en anglès. Què ens ha passat? Hem oblidat allò que fou essencial en la recuperació nacional amb la creació de la Mancomunitat, de l'Institut d'Estudis Catalans, amb els objectius que encapçalà singularment Enric Prat de la Riba d'estendre el català amb normalitat i justament d'una manera particular en l'alta investigació?

Resulta que fins i tot la nostra pròpia Administració anima la preponderància de l'anglès. Incentiva les classes en anglès. Valora com un mèrit afegit el fet que un treball de recerca sigui redactat en anglès. I si algú vol fer un currículum acadèmic que li sigui ben qualificat, ha de renunciar a l'ús sistemàtic de la llengua catalana i emprar tant com pugui l'anglesa, i ha d'editar els resultats de la investigació fora dels Països Catalans.

Volem renunciar de veritat a l'ús del català en la recerca puntera? El que he afirmat afecta també les ciències humanes i socials; fins i tot la filologia catalana! Quan en realitat els especialistes en lingüística catalana estrangers, inclosos els angloparlants d'origen, escriuen els seus treballs en català, nosaltres actuem com a provincians, acceptant una submissió degradant a una llengua molt poderosa i oblidant una reivindicació que ha costat suors.

Torno a l'afirmació de l'expresident Suárez: ens hi vam rebel·lar, quan va dir el que va dir, però si seguim la política lingüística que s'ha imposat en l'ensenyament superior i en la recerca, acabarà essent del tot veritat que no podrem explicar física quàntica, posem per cas, en llengua catalana. Quan un òrgan del nostre cos no es fa servir, s'atrofia i acaba esdevenint inútil, incapaç. Amb la llengua sabem que passa una cosa semblant: si no fem i divulguem habitualment l'alta investigació en català, sinó en anglès, la nostra llengua no disposarà dels recursos per a fer-ho perquè no els haurà generats genuïnament; li faltaran el lèxic d'especialitat apropiat i les cons-

truccions morfosintàctiques adequades, i quan hi voldrem recórrer, serà tard: no ens servirà.

Tanco el parèntesi.)

Quan la coexistència de llengües es dona en un territori en què hi ha un sol estat, amb un govern central i centralista, en què la resta es considera perifèria en el sentit negatiu del terme, el conflicte arriba normalment a unes situacions molt tenses, a causa del distanciament abismal que es forja entre la llengua oficial del govern de l'estat únic i l'altra, llengua oficial, si de cas, solament en el seu territori, on, per molt que es digui estatutàriament, com a Catalunya, que és l'única pròpia, els desequilibris de poder l'oprimeixen fins a l'extrem de cercar-ne l'extinció definitiva.

* * *

Per què l'extinció d'una llengua? Quin mal objectivament fa a ningú un sistema lingüístic? Com a tal, cap. Però quan dic com a tal, vull dir com l'ha definida tradicionalment la lingüística: un mitjà de comunicació. Una llengua és molt més que això essent també fonamentalment això. Una llengua és l'element bàsic, transversal i, doncs, interclassista, que cohesiona un col·lectiu. Tant, que acabar amb una llengua suposa acabar alhora amb el col·lectiu mateix. Si acceptem que la percepció, l'anàlisi, el coneixement i la transformació de la realitat es manifesten a través de la verbalització, que transmetem el coneixement «dient», significa que acceptem que la personalitat dels homes es caracteritza especialment, decisivament, per com perceben, per com analitzen, per com saben, per com diuen; ras i curt, per com parlen. I la idiosincràsia dels col·lectius que comparteixen una llengua és la que els atorga la identitat. Ésser és ésser distints, i la distinció es revela primordialment mitjançant la llengua. Per això, quan es vol eliminar una comunitat, allò que s'ataca especialment és el seu idioma. Quan un col·lectiu perd allò amb què parla, amb què diu, passa a confondre's per alienació amb una identitat que no és la seva; fer desaparèixer-ne la llengua és obligar-lo a ésser un altre, a no ésser, a dir com una altra identitat i, finalment, a creure's que en forma part.

Vet aquí que el govern centralista d'Espanya no és que estigui preocupat per la competitivitat entre un sistema lingüístic (el seu) i un altre (el nostre): està preocupat perquè enfront d'una comunitat castellana pateix la reivindicació del col·lectiu català, caracteritzat històricament per una situació socioeconòmica i cultural prou destacable. Aquesta és la realitat que justifica sempre la lluita entre llengües distintes: la voluntat d'uns d'ésser qui són i la d'uns altres de sufocar-los, d'eliminar-los, tot absorbint-los per a convertir-los artificialment en el que no són. Eliminar els altres és eliminar llur poder en benefici del propi.

Constatem que els governs, tots els governs del món, malgrat que estiguin d'acord que la diversitat és riquesa, la temen profundament, perquè els complica la

governança, els la fa més complexa, els obliga a un respecte que comporta una organització general que no és simple; encara que no ho diguin, perquè és políticament incorrecte, prefereixen el pensament únic (el seu, és clar), que els facilita afrontar la dialèctica de concepcions distintes de la realitat.

La minorització del català no és, doncs, sinó la majorització del castellà, del francès i de l'italià: fer creure que no té sentit preocupar-se de llengües petites i que, en canvi, ens ennobleix i ens fa grans treballar per una llengua d'uns estats únics forts.

Tal com estan les coses entre nosaltres des de fa desenes i desenes d'anys, si es mantenen així gaire més temps la llengua catalana no podrà subsistir, perquè no tindrà suficient poder, ja que no en tindrà el col·lectiu a què pertany: no comptarà per a res important. El desequilibri brutal entre el castellà, el francès i l'italià, que gaudeixen de la protecció total dels estats respectius, i el català, que ha de comptar amb la militància per a sobreviure, és insostenible socialment i, doncs, lingüísticament. No es pot viure indefinidament en la tibantor que ens obliga a una vigilància permanent, que implica haver de confiar-ho tot a les actituds dels parlants, amb l'esperança que, com que ens creiem equivocadament que la història demostra que sempre ens ha anat prou bé, ens en sortirem. Dic que és equivocat de creure's que ens hagi anat prou bé i em baso en el fet que des dels segles XV-XVI ens ha anat malament, sense solució de continuïtat ni tan sols durant la II República espanyola; ens hem mogut entre el malament i el molt malament: aquesta és la raó per què quan no ens ha anat pèssimament, ens hem volgut autoconvèncer que no ens podem queixar ni hem de ser alarmistes. A la llengua catalana solament li ha anat bé quan no ha depès de manera directa políticament de cap altre poder. I a la història em remeto. La llengua catalana només ha viscut en la normalitat durant els relativament pocs anys del període medieval, un passat esplendorós en què el català disposava dels ressorts del poder polític autòcton i independent. Hauríem d'entendre, no pas com una ideologia més, sinó com un fet demostrat en la història de les llengües, que, quant a la fortaleça, o bé tornem a una situació semblant a la dels moments àlgids del català, és a dir, o bé la col·lectivitat catalanoparlant constitueix una realitat política sobirana, o bé qualsevol altra solució de compromís o pitjor encara de submissió ens durà inexorablement a l'aniquilació.

La sociolingüística, des que va néixer, sempre ha remarcat que en un conflicte lingüístic entre col·lectius en què un és hegemònic perquè té estat propi, i l'altre o els altres, no, solament es pot esperar una cosa: la preeminència absoluta lingüística en favor dels qui tenen més poder. Les llengües sense poder, o amb molt poc, resten sempre supeditades a les més poderoses: és el fenomen que coneixem per glotofàgia, és el lingüicidi, la fita final de la imposició de la subordinació lingüística. El procés d'absorció pot ésser, i acostuma a ésser, llarg i gairebé imperceptible, però és inevitable. Les llengües no moren fàcilment ni mai sobtadament; tenen agonies llargues. Però es van diluint per les interferències constants, per la reducció ofegant

d'espais d'ús, per les disposicions que les mantenen com a secundàries, i, sense que hom se n'adoni, s'esfumen. És el cas del llatí: quan l'Imperi romà perd poder i decau precipitadament, la seva llengua no desapareix d'un dia a l'altre, però es fragmenta progressivament, el reconeixement dels parlants en l'Imperi s'afluïxa i el llatí es converteix en les diferents llengües romàniques. Pensem en un fet que, al meu entendre, és el més eloqüent de la manca de poder del català a Espanya: malgrat que la Constitució reconeix la diversitat lingüística i exigeix la protecció i la defensa de les diverses llengües de l'Estat espanyol; malgrat que l'Estatut de Catalunya, des de la seva primera redacció, afirma explícitament que l'única llengua pròpia de Catalunya és el català, que és també la llengua oficial juntament amb el castellà; malgrat això, a Catalunya (i a tots els Països Catalans) qualsevol persona pot viure-hi les 24 hores del dia sense recórrer per a res a la llengua catalana. Dit d'una altra manera: el català a casa seva no és necessari, no és imprescindible; i allò que no és imprescindible, acaba essent lògicament residual.

En les circumstàncies actuals del procés de mundialització, ja no valen les diagnòsis sobre les llengües basades exclusivament en el coneixement que en tenen els ciutadans; tampoc no val saber quines són les llengües emprades en l'àmbit familiar, a l'escola, al lleure, a la vida laboral, etcètera. Tota aquesta informació, és clar que la necessitem i que és útil i fins i tot indispensable, però és hora que la sociolingüística nostra s'ocupi molt especialment de la relació llengua-poder. Fixem-nos, si no, en el que passa avui amb la llengua catalana a Catalunya: és obvi que està travessant una situació especialment greu quant a opressions de tota mena; en canvi, els qui l'entenen, la parlen o l'escriuen, segons les dades dels estudiosos, són cada vegada més. La realitat, tanmateix, ens ensenya una lliçó que hauriem d'haver après a tenir en compte: què passa amb la política lingüística en tots els terrenys? Doncs que en no tenir-hi nosaltres el poder suficient, se'ns està escapçant el català, de manera que, al marge que augmentin els qui en tenen competència, ens podem trobar que no serveixi de gran cosa o de res saber-lo, perquè s'hagi desterrat dels contextos més formals i hagi quedat reduït com a molt a la vida familiar i col·loquial. Una prova, em penso que indiscutible, del que vull dir és el segle XVIII i, especialment, l'any 1714, que ha esdevingut símbol de la repressió més ferotge contra el català. La nostra llengua mai no havia estat tan escarnida. Deixà d'ésser oficial. S'expulsà de tots els àmbits formals (escola, administració, justícia, etcètera). Fou durament perseguida. Doncs bé, tothom sabia el català. Més encara, una amplíssima majoria de ciutadans ignoraven el castellà i l'única llengua que entenien i que parlaven era la llengua catalana. Hem de concloure que perquè hi havia coneixement del català aquest vivia en una situació normal? És clar que no; es trobava en un estat d'impotència gairebé total, malgrat la competència dels parlants. I semblantment podríem dir del període franquista. Alerta, doncs, a diferenciar bé allò que és la competència en un idioma i el que és el seu estatus social real.

La falta de poder ens fa dèbils. El poder no el regala ningú, s'adquireix defensant allò que hom creu que és just que es defensi i no solament allò que altri permet de defensar. Sol·licitar, doncs, la moderació extrema en les exigències de qualsevol poble per tal d'evitar conflictes socials suposa abandonar la llengua pròpia i deixar que s'imposi la de més poder. Ésser oportú estratègicament i tàcticament no significa claudicar respecte a drets elementals que no s'ha d'admetre que ningú furti. I fins avui, als Països Catalans hem claudicat massa; els polítics que ens representen han practicat un abandonisme que els ha portats a ni tan sols fer complir rigorosament a Catalunya la Llei de política lingüística, aprovada democràticament per ells mateixos al Parlament. Tenen por a reaccions que, paradoxalment, es produeixen igualment.

M'apresso a matisar un aspecte essencial: el poder, essent com és, a parer meu, ineludible, no ho resol tot. És necessari, però no suficient. Podem tenir un estat sobirà i no per això la certesa total que el català continuarà amb vigoria. Cal la implicació de la voluntat i l'activitat ciutadanes. I avui encara molt més, perquè l'imperialisme lingüístic, que sempre ha existit, ha esdevingut una fórmula desitjada pels qui en la nova realitat politicoeconòmica volen dominar l'univers.

Aquesta consideració desemboca en una altra específicament de política lingüística: la del monolingüisme oficial territorial, que no vol pas dir el rebuig de cap llengua; i que no és una qüestió que afecti solament el castellà, el francès o l'italià, ja que la presència arreu de moltíssims idiomes ens obliga a plantejar-nos la necessitat del coneixement de més d'un i de dos, la necessitat del poliglòtisme. El dret de les persones sempre ha de ser preservat, però això no vol pas dir que en la legislació catalana s'hagi de reconèixer cap altra llengua oficial que no sigui la pròpia. Cal protegir el patrimoni lingüístic, però no a costa de la renúncia a la primacia o hegemonia clara i indiscutible del català, que es tradueix i s'assegura fent-la l'única llengua oficial en els seus territoris. La solució de no fer formalment i legalment oficial cap llengua em sembla inviable, ja que en les relacions dels ciutadans i de les institucions es plantegen, vulgues que no, situacions en què es fa imprescindible que s'hagi explicitat jurídicament quina és la llengua pròpia de la comunitat. I aquesta és l'única que ha de gaudir del caràcter d'oficial; altrament, si no n'hi ha cap o n'hi ha dues o més, acaben funcionant implacablement els mecanismes del grau de poder, de l'equilibri de forces, que decideixen en favor de les ideologies dominants.

Curiosament, quan semblava, segons els politòlegs, que els estats retrocedien quant a la incidència en el poder i que, en canvi, guanyaven terreny els pobles i les nacions (amb o sense estat), ha revifat encara la potència dels estats. Centrem-nos en un fenomen que podem considerar recent: la construcció de la Unió Europea. A l'hora de decidir si havíem de formar-ne part o no, les reticències no provenien en cap cas de la part catalana. Ara, se'ns havia promès o havíem imaginat una Europa dels pobles, de les nacions, no una Europa dels estats. I, el que és força el mateix, aspiràvem a una Europa de les cultures, de les idees a compartir per tal de constituir

un espai propi del continent més vell i, doncs, amb més tradició i riquesa intel·lectual. Però vet aquí que ni una cosa ni l'altra: ni és l'Europa dels pobles ni ho és de la defensa de la diversitat i l'emparedament cultural. És l'Europa de l'economia, amb un país hegemònic que ho domina i ho condiciona tot. Aquesta no és la nostra Europa, perquè és un concert en què el poder dels més forts, dels estats, s'imposa al poder dels més febles: les nacions sense estat.

(Obro un altre parèntesi. En el procés que vivim a Catalunya d'intent de recuperació de la sobirania nacional, se'ns amenaça que si som independents no formarem part de la Unió Europea. Jo no acabo d'entendre per què el debat se centra sobre el fet que sí que en podem formar part o que no, que no podem. No he sentit cap polític, cap economista, cap sociòleg, que hagi contestat aquesta amenaça d'una manera com ara: Si la Unió Europea no accepta el nostre poble en cas que esdevingui independent per la via pacífica, democràtica i majoritària, què és aquesta Unió Europea? Si realment s'hagués de comportar així, hauríem de ser nosaltres que no volguéssim formar part d'una institució política que no respecta la democràcia, la llibertat, la voluntat dels pobles; que se la quedin els qui la vulguin, una Unió que pogués reaccionar d'aquesta manera. Tampoc no s'ha subratllat prou que més enllà de la Unió Europea també hi ha vida... Tanco el parèntesi.)

En aquestes circumstàncies, els Països Catalans no tenen futur, si no és el de la subsidiarietat, el de la dependència, el de contribuir als projectes aliens de l'estat i de l'Europa dels estats i haver de renunciar als projectes propis.

Cal nogensmenys subratllar, amb totes les distàncies objectives òbvies, que, encara que hàgim d'emfasitzar el poder que emana de l'organització estatal perquè és el que més condiciona la vida dels ciutadans, de la llengua i de la cultura, hi ha el poder que un poble vol atorgar-se. Hem de tenir en compte el poder ideològic, polític, sobretot econòmic, de les comunitats sense estat. Aquesta és una realitat que en els darrers temps de la nostra història es fa especialment palpable: el centralisme objectivament ens domina, però un col·lectiu molt majoritari comença a dir que vol ser escoltat i que vol decidir, que en té el dret. De l'enfrontament d'ambdues forces en resulta una batalla que no és fàcil ni tan sols per a qui és el més fort. Aquesta ha estat la sorpresa de qui no ha sabut valorar que el «cas català» a Catalunya és únic en la sociolingüística universal, s'escapa dels supòsits més generals. En efecte, la llengua catalana ha sobreviscut, malgrat haver passat, com ja he dit, la major part de la seva existència en la anormalitat. Patim, però no morim. Doncs bé: l'Estat espanyol, potser per ignorància, potser per supèrbia, potser per la barreja de totes dues coses, capficat a desqualificar-nos, a fer-nos sofrir la ignomínia, no ha estat capaç de fer-se el raonament següent: un poble i una llengua que es formen al segle IX, i que viuen un auge per tot el Mediterrani durant els segles XII, XIII i XIV; un idioma que, tanmateix, a partir del XV es troba interferit pel castellà i ja des d'aleshores (600 anys!) no ha pogut viure en la normalitat de què gaudeixen les llengües més

destacades del món; un poble i una llengua que són encara vius. Una llengua i un poble de 1200 anys!, una comunitat que mai no s'ha rendit. Per què es pensa l'Estat espanyol que ara hauríem de claudicar?

* * *

Qualsevol idioma es forma i es desenvolupa simultàniament a la formació i al desenvolupament de la societat a què principalment serveix i de la qual expressa la idiosincràsia. Mentre són vius, els idiomes esdevenen referents primordials, simbòlics i aglutinadors, que uneixen i que, per tant, ensems separen les diferents comunitats. Els idiomes són la paraula d'un poble; per la qual cosa, quan un poble no té res a dir o no se li deixa dir res que li sigui propi, deixa d'existir com a tal: desapareix amb la seva llengua.

En el que és políticament correcte, és a dir, valorar la diversitat, el poder dels més forts ho fa, sempre que aquesta diversitat no els afecti directament. Així s'explica la pràctica generalitzada de la hipocresia que suposa un aparent interès per les llengües i les cultures de grups petits, allunyats quant a la possibilitat de condicionar la vida social, política i econòmica dels governs; es manifesta l'admiració paternalista del que és exòtic però innocu, i s'abomina la diversitat que es té més a la vora, la qual, si persisteix, es mira de «provincianitzar», de «folkloritzar», tot reduint-la a costums exempts d'idiosincràsia. Se cerca la via de la permissió aparent d'ésser, sense que es pugui ésser.

La prohibició o el rebuig de la diferència és la prohibició i el rebuig de la identitat, perquè ésser és ésser diferent; l'ésser solament es pot definir per la diferència; la democràcia té els fonaments en la diversitat; altrament, quin valor tindria el concepte en una societat en què tot i tots fossin iguals? Quin sentit tindria la solidaritat, si no és des de l'acceptació de la diferència entre el *jo* i el *nosaltres*, d'una banda, i els *altres* i els *ells*, de l'altra banda? Amb la igualació empobridora un no pot solidaritzar-se si no és amb si mateix. I amb aquesta idea hem de lligar l'esmentat procés de la mundialització que caracteritza el segle XXI. Hom parla del mestissatge, de la desaparició de fronteres, com a condicions per a una post-modernitat adequada i racional. Sublimarment o explícitament, es mira de fer retrocedir els nacionalismes, que es titllen tots igualment: d'anacrònics, obsolets, pertorbadors del progrés. Tots, llevat, és clar, dels que són propis dels estats més poderosos: aquests sí que són nacionalismes autèntics, solidaris, moderns, dels quals no cal i més val ni parlar-ne. Ens hem de preguntar: qui s'oposa a la reivindicació de la identitat i de la llengua pròpia dels altres, no es reconeix ell mateix amb cap referent identitari i lingüístic? O és que allò a què en realitat aspira és al poder d'ésser l'única identitat i l'única llengua prevalent en l'àmbit territorial que sigui?

La mundialització solament té sentit si consisteix en l'acostament composicional entre els pobles i les persones; per tant, la identitat individual i col·lectiva serà allò que cadascú i cada poble hi aportarà. Si ens obliguen a abandonar la llengua, si ens obliguen a deixar d'ésser qui som, ens buiden de poder i sobretot ens impedeixen de contribuir positivament a la mundialització, ens obliguen a anar-hi amb les mans buides: sense llengua i sense cultura. La universalitat se sosté exclusivament des del particularisme, ja que, si l'abandonem, arribem a l'absurd del no-res, del buit. La mundialització s'ha d'entendre com el projecte de construcció d'un mosaic esplèndid universal, fet de peces de mides i de cromatismes diversos, però en què totes i cadascuna sense excepció són igualment imprescindibles amb i per les seves diferències. Un mosaic no és fet mai de peces idèntiques ni es considera íntegre si se n'elimina cap, de peça, encara que sigui una de sola, encara que sigui la més petita.

Amb la mundialització han arribat als Països Catalans una quantitat de llengües foranes que superen les 300 a les grans metròpolis. I aquest fenomen planteja la qüestió de la singularitat del territori, més enllà del respecte a les persones. Totes les llengües han d'ésser benvingudes i acollides com una riquesa més que ens dona l'oportunitat d'entendre altres visions del món diferents de la nostra. Quan encara no s'havia produït la immigració que hem viscut darrerament, l'Estat espanyol aprofità la situació sociolingüística del contacte, bàsicament reduït al català i al castellà, per a construir entre nosaltres la teoria del bilingüisme. No, no som bilingües. La nostra llengua natural és una de sola, el català. I no som una nació plurilingüe i pluricultural. Una cosa és ser històricament plurilingüe i una altra de molt diferent és tenir en el territori més d'una llengua o ser políglot. Voler ser una realitat concreta i distinta, i no moltes realitats barrejades, no és ni ésser excloent ni ésser agressiu; al contrari, comporta la possibilitat d'una col·laboració més rendible i positiva en la intercomplementarietat de les realitats diferenciades. Es tracta d'assumir el concepte de composició a què abans he al·ludit. La univocitat lingüístocultural pot perfectament establir ponts d'unió amb altres realitats igualment unívokes. Cal un capteniment en clau de cooperació, no d'assimilació, un capteniment en el qual prevalgui la força de les idees i de les cultures i on desapareguin les fronteres politicoadministratives, per tal de substituir-les per les de les identitats. Pretendre que avui Catalunya té 300 llengües pròpies és tan absurd i forassenyat com dir que Catalunya ha tingut i té dues llengües pròpies.

* * *

En conclusió, acabo remarcant la idea essencial de la relació entre llengua i poder. Totes les llengües del món són iguals, sí; no n'hi ha ni de millors ni de pitjors; totes serveixen sia per a la comunicació sia per a la cohesió dels grups socials de què formen part. Però no oblidem que sovint afirmacions com aquestes són cíniques i obli-

gades. No se'ns diu també que totes les persones som iguals, que els homes i les dones són iguals? En canvi, sabem que no per casualitat, sinó perquè els poders establerts ho volen, fins i tot els poders més miserables, es marquen diferències de classe social, d'estatus, pel sexe, per l'economia, per la professió, etc. Les llengües no són iguals en la realitat concreta i les desigualtats tenen com a base el poder. Per això la història de qualsevol llengua és tan específicament lingüística com política i socioeconòmica. Trobem fenòmens de desequilibris, de desigualtats, compartits per molts idiomes i, en un altre sentit, fenòmens que pateix cada llengua específicament. Les llengües que s'imposen no són millors que les que se subordinen: simplement són les de major força, les de major poder. Per aquest motiu, cap llengua no té predeterminat un estatus per a sempre més, sinó que tot depèn dels avatars històrics per què passa i pel poder que té en cadascun d'aquests avatars. La nació catalana ha viscut i viu moments tràgics de les repressions més brutals en contrast amb d'altres d'extraordinària puixança, com he indicat: la llengua és la mateixa; canvien els equilibris de forces. Cada comunitat pateix o gaudeix les conseqüències de la ideologia lingüísticocultural dominant, amb resultats que afecten el grau d'autoestima o el d'autoodi, així com la consideració general que es té des de fora envers la llengua i la cultura que li són pròpies.

En definitiva, la manca de poder és sempre, per a tot i per a tothom, una amenaça latent o patent per a la integritat, per a l'acceptació justa i igualitària.

Modest Prats afirmà en la seva darrera lliçó: «Res no és innocent en el món de les llengües. La paraula dominant és la paraula que imposa el poder dominant.» Ara i aquí repeteixo amb ell: La llengua dominant és la llengua que imposa el poder dominant.